

Internationale Studiereis Zweden 2023

Van dinsdag 30 mei tot donderdag 1 juni vond de jaarlijkse studiereis plaats, dit jaar naar Zweden.

Stefan Nilson was onze gastheer en samen met zijn collega's van de SGF hadden ze een mooi programma samengesteld.

Er waren vertegenwoordigers uit Denemarken, Duitsland, Nederland en Zweden. Het thema is duurzaamheid.

Dag 1

Na een vroege maar vlotte reis, ontmoetten we op het vliegveld onze gastheer Stefan Nilsson. Snel gingen we onderweg naar Hills Golf & Sports Club (Möln dal). Na de ontvangst volgt een introductie over Hills GK door course manager Christoffer Andersson. Golf bij Hills Golf & Sports Club is heel erg hoe het klinkt. Glooiende heuvels en stimulerende landschap maken deel uit van het onderscheidende karakter van de baan. Maar je vindt er ook torenhoge dennen, sprankelende beekjes, witte bunkers in Caribische stijl en wuivend riet. 18 holes PAR 71. Greenfee SEK 900-1600 (€ 77,00-138,00) Volledig lidmaatschap SEK 22900 (€ 1.975,00). Europese tour: 2018: Nordea Masters 2019: Scandinavian Invitation. De baan is recentelijk diverse keren in andere handen overgegaan. Financieel lastig rendabel te krijgen, waarschijnlijk ook omdat er veel mooie golfbanen in de buurt zijn. Aanvankelijk ontworpen en aangelegd voor de goede speler, maar dit beperkte de toeloop van golfers. Inmiddels is de baan gemakkelijker gemaakt, daarbij mikkend op de gemiddelde golfer. De baan is momenteel erg droog omdat het al 6 weken niet heeft geregend.

Vervolgens verzorgt Peter Edman (SGF) een presentatie over Zweden als golfland. In Zweden zijn meer dan 400 golfbanen en het percentage van de bevolking dat golft is ongeveer 20 % (in Nederland is <2,5%). Bijna alle banen zijn gesloten van november tot maart i.v.m. sneeuw. Het land kent diverse klimaatzones want betekent dat er flinke verschillen zijn in golfbaanonderhoud. De winters met name in het Noorden zijn lang en koud en dat stelt grote beperkingen aan de mogelijkheden om fijne grassen te hebben op greens en fairways. Het lijkt erop dat de

klimaatverandering dit nog ongunstiger maakt. Op 85% van de golfbanen is Poa Annua dominant. Dit geldt voor alle voorkomende soorten greens zoals Push up, USGA en andere sand based greens. Dit betekent ook dat sommige schimmels zeer actief zijn en bestreken moeten worden. Daarbij moet worden gedacht aan sneeuwschimmel en dollarspot. Er zijn wel uitzonderingen zoals Vallda GK waar we op de laatste dag op bezoek zullen gaan.

Vervolgens geeft Patrik Niklasson van Skovde GK een presentatie over automowers, MLSN en grass clippings volume. Na veel pionieren in het verleden zijn de laatste generaties professioneel zonder kabels en kunnen ze veel hectares aan. Financieel interessant maar groot start kapitaal

nodig. Uiteraard zijn ze niet geheel onderhoud vrij. Op fairways en in de semirough verbetert de kwaliteit. Husqvarna 550 mikt op top 10 golf banen. Patrik heeft testen uitgevoerd om te maaien van 16.00 – 07.00 hr op roodzwenk fairways. Dat blijkt erg goed te gaan! Er zijn 26 automowers nodig voor 10 ha fairway en 5 ha rough. De kosten zijn ongeveer de helft van een fairway maaier. Hij stelt een aanzienlijke verbetering van de kwaliteit vast maar wormcastings zijn nog ween groot probleem. Er lijkt een gunstig effect te zijn op minder ziektedruk als gevolg van beter N niveau en een harder oppervlakte. Leden reageren er positief op.

Patrik is ook bezig met MLSN en clipping volumes, maar doet dit vooral uit interesse voor het verzamelen van data en nog niet direct om erop te sturen. Hij heeft een dashboard met stimp – HOT – clippings.

Vervolgens gingen we naar de Botanische tuin waar Marina Usoltseva directeur van de Botanical Analysis Group (opgericht in 1998) ons vertelt over haar werkzaamheden bij het onderzoeken van schimmels in grassen. Sinds 2003 zijn ze begonnen met het verzamelen van monsters van golfbanen. IN de analyses komen data over 30 verschillende ziektes, nematoden en insecten. De top 3 ziektes zijn sneeuwschimmel, Anthracnose en dollarspot. Rollen is goed tegen dollarspot gebleken maar tegelijkertijd moet verdichting worden tegengegaan. Inmiddels ook veel kennis opgebouwd oorzaak en gevolg. Toch lijkt de praktische toepassing nog een moeilijk punt. Thomas Phil meldt dat in Denemarken goede ervaringen zijn opgedaan met een mix van canina en colonial bent (geen dollarspot) en met een mix van roodzwenk en colonial bent (lichte aantastingen

Hierna gingen we naar Dagsholm GK, waar we werden ontvangen door Niklas Jansson. We hadden een smaakvol diner met als special mooseburger.

Marco Blom geeft na het diner een presentatie over zijn ervaringen met watermanagement. Hij laat zien hoe hij de data gebruikt van zijn weerstation om strak te sturen op het waterverbruik. Verder geeft hij voorbeelden hoe je waterverbruik kunt verminderen.

Dag 2

We verbleven in het Bohusgården hotel. Na het ontbijt gingen we terug naar Dagsholm Golf Club (Färgelanda) Dagsholm GC is een van de gemakkelijkst bereikbare complete 18-holes golfbanen van West-Zweden. De baan ligt naast het Ellenö-meer in de gemeente Färgelanda in het zuiden van Dalsland. Elke hole geeft je een unieke ervaring omdat onze natuur gevarieerd is met bosgebieden, vijvers, beekjes en een heuvelachtig en daartussen volledig open terrein. 18 holes par 72. Greenfee SEK 350-550 (€ 30,00-47,50). Volledig

lidmaatschap SEK 5.800 (€ 500,00). We kregen een presentatie van Niklas Jansson over zijn visie op het duurzaam beheer van de baan. De hele familie is ingeschakeld bij het onderhoud en het beheer. In het verleden financieel lastig. Maar nu floreert de baan letterlijk en figuurlijk. Hij let op minimaliseren van kosten maar wel tegen maximale kwaliteit. Hij heeft dat onder meer gerealiseerd door speciale Eco diesel te gebruiken. Lager verbruik en beter voor het milieu. En de leden zijn happy.

Niklas is ook zeer actief om in de natuurlijke delen van de golfbaan de natuur optimaal zijn kans te geven. Hij heeft wasteland door het af te branden veranderd in een zeer gevarieerd bloemenland. Meestal gebeurt dit in maart. Per saldo grote winst voor de natuur. Dat werd vervolgens met een rondwandeling nog eens getoond en uitgelegd.

Vervolgens gaf Olaf Bos een presentatie over het kweken, selecteren en vermeerderen van gras. Het is een erg lang proces dat wel 16 jaar kan duren. Het is dus een lastig traject van gras selecteren tot op de markt krijgen. Er wordt vooral gekeken naar ziekteresistentie, groeisnelheid en duurzaamheid. Tegenwoordig worden ook vaker coolseason en warmseason grassoorten gemengd. Grassoorten die minder hittestress ondervinden lijken ook minder gevoelig voor ziektes zoals dollarspot. Ook worden er nu soorten getest op grotere tolerantie van vraat door engerlingen (resilient blue). De vermelding op de ranglijsten is duur daarom zijn niet alle rassen aangemeld. Olaf laat zien hoe specifiek en in diepte er gekeken wordt naar de eigenschappen. Uiteindelijk komen de beste rassen in de zakken samen. Maar met specifieke wensen kun je altijd terecht.

Hierna gingen we in zuidelijke richting, waarbij we lunchten in een restaurant Salt et Silt in Klädesholmen een zeer fraai aan de kust gelegen dorpje.

Ons volgende bezoek was aan Hofgård's GK (Rolfstorp). Hofgård's is een ecologisch duurzame golfbaan. De baan ligt ongeveer 15 km ten oosten van Varberg in het prachtige dal van Himleån. De helft van de baan wordt gespeeld in een open heide gebied, de andere helft in een heuvelachtig loofbosgebied grenzend aan "Gässlösa Naturreervat", een van de mooiste beukenbosreservaten van Halland.

Ecologisch baanbeheer. Hofgård GC wordt beheerd volgens het motto "Golf on nature's terms" - golfers en vogels, dieren

en planten moeten gedijen op de baan en de soorten en individuele rijkdom moeten zo groot mogelijk zijn. Het belangrijkste onderdeel hiervan is dat we nooit enige vorm van chemische bestrijdingsmiddelen op de baan gebruiken. Drainagewater wordt teruggewonnen en gebruikt voor de irrigatie van het baan. De golfbaan van Hofgård loopt voorop als het gaat om ecologisch baanbeheer, zowel in Zweeds als internationaal perspectief. De management ideeën volgens welke al meer dan twintig jaar wordt gewerkt, komen overeen met wat in meer wetenschappelijke kringen tegenwoordig IPM (Integrated Pest Management) wordt genoemd. 18 holes PAR 70. Greenfee SEK 300-550 (€ 26,00-47,50). Volledig lidmaatschap SEK 5.600 (€ 483,00).

Na een gastvrije ontvangst vertelden de eigenaar de heer PG Peterson ons over zijn grote succes namelijk 30 jaar pesticide en fungicide vrij beheer, met aan mooie baan als resultaat inclusief een prachtige en florerende natuur. Vervolgens vertelde de hoofdgreenkeeper, Pär Sturesson meer details over het duurzame onderhoud. Chemievrij. Greens mix poa/bent. Ze communiceren ook fescue 1/3e maar weinig waargenomen. Toplaag leek behoorlijk fijn. Greens waren best vochtig ondanks dat er weinig zou zijn beregend. Tekenen van herstelde sneeuwschimmel waren zichtbaar. Vaak herstel met

poa annua. We sloten de middag af met een rondwandeling door de baan. We namen afscheid en reden naar ons hotel Gottskär geheten.

Na het diner krijgen we een presentatie over Artificial Intelligence en de toepassingsmogelijkheden bij golf van Claes Holmström. Hij heeft zich tot doel gesteld na het verzamelen van data, correlaties te om zo een tool te maken dat helpt beslissingen te maken. Allereerst is het belangrijk om te formuleren wat het probleem is dat we willen oplossen. Dit gaat mogelijk een vervolg krijgen in overleg met een aantal vertegenwoordigers van de studiereis.

Dag 3

We worden hartelijk ontvangen op Vallda Golf & Country Club. Het is een Schotse Inlands linksbaan aan de westkust van Zweden die is gerangschikt als een van de top tien banen van Zweden. 18 holes PAR 72. Greenfee SEK 850-1.250 (€ 73,00-108,00). Volledig lidmaatschap SEK 13.900 (€ 1.198,00). 900 leden. Europese tour: 2021: Scandinavian Mixed.

Hoofdgroenkeeper Johan Axgren vertelt over de golfbaan en het onderhoud op Vallda G&CC. Vallda is duidelijk een high end baan. Jaarlijks worden er 32.000 rondes gespeeld. Gebouwd op klei en bij de aanleg is er ontzettend veel zand aangebracht. Dikke zand laag gecreëerd. Roodzwenk wortels gaan diep in de klei. Maar de toplaag is schraal en daarom weinig last van onkruiden en poa annua. Rood zwenk is overal de focus. Johan heeft 9 man vast in dienst en 6 man seizoenkrachten. Totaal 15 in het seizoen. Longterm maintenance is the focus. Het merendeel van alle zand wordt gebruikt in het voorjaar. Zo ook op de greens. Later in het seizoen misschien nog 2x. Hij gebruikt weinig bemesting en ook weinig water. Beregening aan tijdens de regen (soak). Hij

heeft een 4000m² nursery en het gras gaat ieder jaar helemaal op.

Vervolgens vertelt Stefan Nilsson over de aanleg van Vallda G&CC.

Flip Wirth gaf een presentatie over de laatste ontwikkelingen van DGB, het kennisplatform en de status van de lopende onderzoeken.

Arthur Wolleswinkel vertelt de stand van zaken bij het dollarspot onderzoek in Nederland.

Na de lunch maken we nog een groepsfoto, bedanken onze gastheren en dan gaan de delegaties weer naar huis.

Wat op viel:

De bezochte banen zaten laag met stikstof 70 kg N/ha/jaar, waarbij zij geen neerslag uit de lucht hebben zoals in Nederland wel het geval is met 25-30 kg N/ha/jaar.

De greens hadden best veel roodzwenk/struisgras.

Speelkwaliteit van de greens is ook goed en behoorlijk snel, omdat ze vrij kort maaien. Daarnaast komen ze ook best goed uit de winter door. In Nederland hebben we wellicht wat meer speelschade en zij misschien iets meer vorstschade. Maar de grasmat kan zich best snel weer herstellen. Dat het op het moment van ons bezoek vrij schraal en droog was geeft volgens mij niet echt veel problemen, het zag er dan misschien wat minder mooi uit, maar voor het spel was het prima. Daarnaast viel het op dat veel greenkeepers proberen te denken vanuit: 'wat de golfer wil' of 'hoe kunnen we het beste ervan maken voor de golfer', dat zie je onder de Nederlandse greenkeepers nog wel eens anders.

De DGB groep had nog wat extra tijd en vond een fraaie plek aan de kust om nog wat zeewind op te snuiven voordat we naar het vliegveld gingen voor de thuisreis.

Op de website staan de presentaties: <https://www.dgbbeheer.nl/studiereis-zweden-2023/> en de link naar de foto's.